

„Őshonos- és Tájfajták – Ökotermékek – Egészséges táplálkozás – Vidékfejlesztés – A XXI. század mezőgazdasági stratégiái”

A Nyíregyházi Egyetem szervezésében 2016. október 05-07. között került megrendezésre az „Őshonos- és Tájfajták – Ökotermékek – Egészséges táplálkozás – Vidékfejlesztés – A XXI. század mezőgazdasági stratégiái” című három napos tudományos konferencia. A konferenciát összegezve elmondhatjuk, hogy a Nyíregyházi Egyetem egy olyan sikeres konferencia megrendezésén van túl, amely lehetőséget nyújtott a tájfajta-, őshonos magyar állatfajta kutatás és az ökológiai gazdálkodás igényeinek összehangolására, az egészségmegőrzést szolgáló funkcionális-, bio- és terápiás élelmiszerek fejlesztésére irányuló szakmai-, tudományos ismeretek bemutatására. A konferencia azon célja, hogy rávilágítson a vidékfejlesztés, az ökotermesztés és az egészségügy megkerülhetetlen kapcsolódási pontjaira a tájfajtákat helyezve a fókuszba, teljes mértékben megvalósult.

A tájfajták a tudományos módszereket alkalmazó növénynemesítés kezdete óta fontos kiindulási alanyokat és génforrásokat jelentettek. A változó mértékű és irányú génáramlás és szelekció eredményeként nagyszámú helyi populáció alakult ki a növénytermesztés és az állattartás elmúlt évszázadai alatt. A helyileg fenntartott és termesztett növényi fajták egyik kategóriája a történelmi tájfajták, úgy, mint a Nagydobosi sütőtök, a Makói hagyma, a Vecsési káposzta, a Szegedi, és

a Kalocsai fűszerpaprika. Sok esetben ezek, ill. a javított változataik jelenleg is köztermesztésben vannak. Másik értékes génforrás-kategóriát jelentenek a természetes területek ma is használatos tájfajtái, mint pl. az ártéri gyümölcsösök. A kevésbé intenzív tájfajták termelésbe állításakor az alacsonyabb termőképesség hátránya kiegyenlítődhet a speciális alkalmazkodás eredményeként kialakult nagyobb termésmennyiséggel, a nagyobb termésstabilitással, a termés kedvezőbb beltartalmával (Marjainé, 2001).

A Kárpát-medencében, annak sajátos ökológiai viszonyai, a kultúrnövényeknek a termesztésben eltöltött hosszú ideje, és az ezzel együtt járó népi szelekció következtében a termesztett fajok és fajták igen magas fokú diverzitása jött létre. A tájfajták így kultúrörökségünk részének tekintendők, ezért megőrzésük nemzeti feladat (Simonyi és Varga, 2008). Tény, hogy napjainkban az agrobiodiverzitás drámaian csökken. A nagy területeken termesztett, kevés számú, egyöntetű fajta kiszorította a köztermesztésből a korábban termesztett formagazdag, helyi feltételekhez alkalmazkodott tájfajtákat, régi nemesített fajtákat (Gill, 1989; Szamosi et al. 2006), annak ellenére, hogy ezek egy-egy adott tájegység helyi sajátosságaihoz, klimatikus, talajtani és hidrológiai változásaihoz alkalmazkodva biztosították a gazdálkodás kockázatainak csökkentését (Balázs et al. 2004).

Hazánkban a tájfajták megőrzésével jelenleg az alacsony költségvetéssel rendelkező génbankokon kívül csupán elkötelezett civil szervezetek, valamint a hagyományokhoz ragaszkodó idősebb gazdálkodók foglalkoznak (Balázs et al. 2004). Az ősi tájfajtákat eredeti termőhelyeikről kiszorulva, parlagokon, egyéb elhagyott területeken, idős gazdák kertjeiben találhatjuk még meg. Amennyiben sikerül az ilyen területeken gazdálkodó embereket érdekeltté tenni a néprajzi és agrártörténeti hagyományokon alapuló, régi tájfajtákat felhasználó természetelvű gazdálkodásban, úgy lehetőség nyílik a kultúrfajta-diverzitás megőrzésére.

A jövő mezőgazdaságának és élelmiszertermelésének kialakulásában, valamint a vidék megtartó erejének biztosításában – a környezet- és tájgazdálkodás, az ökotermelés keretében – a helyi fajtáknak, a tájfajtáknak döntő, meghatározó szerepe lehet. A cél, hogy jó minőségű, szermaradvány-mentes, egészséges, biztonságos és piacképes élelmiszert állítsanak elő. Az a fajta ugyanis, amelyik adott helyen alakult ki, ott „jól érzi magát”, amelyből egészségesebb állományok alakulnak ki, jobb minőségű végtermék jön létre. A tájfajták rezisztenciájukból, igénytelenségükből adódóan jól hasznosíthatóak az ökológiai gazdálkodásokban. Holly (2003) szerint a termesztésben kialakult tájfajták, helyi fajták és régi nemesített fajták több olyan tulajdonsággal rendelkeznek,

amelyek az ökológiai termesztés számára is értékesek. Ilyen például az extenzív termesztési feltételekhez való alkalmazkodottság, a gyors kezdeti fejlődés, a kisebb potenciális termőképesség mellett nagyobb arányú realizált termés, kedvezőbb beltartalom, magasabb íz- és zamatanyag tartalom. A kedvező beltartalmi paraméterekkel rendelkező gyümölcsök, táplálék-alapanyagok szerepe napjainkban felértékelődött. Különösen felértékelődött a biotermesztésből származó termékek egészségtudatos táplálkozásban betöltött szerepe, hiszen ezek az itt alkalmazott agrotechnikának köszönhetően szermaradvány-mentesek. A tájfajták ökológiai gazdálkodásokban történő alkalmazása indokolt azok rezisztenciájából adódóan, illetve magas beltartalmi értékekkel magyarázhatóan (Dinya et al. 2009).

A tájfajták újra köztermesztésbe vétele több gazdasági előnnyel is járhat (Gyulai és Laki, 2005): a genetikailag ellenállóbb tájfajták alacsonyabb termesztési (pl. növényvédelmi) költséggel termesztethetők (pl. az akkor búza bizonyítottan gyomelfojtó képességgel rendelkeznek), a csökkentett vegyszerfelhasználás következtében a belőlük készített termékek

hozzájárulnak a fogyasztók élelmszerbiztonságának növeléséhez. Gazdasági előnyként jelenik meg a tájfajtákkal kapcsolatban, hogy az EU Közös Agrárpolitika előírásaiban az egyes tájfajtákra vonatkozóan nincsenek meghatározott kvóták, így tetszés szerinti mennyiségben termesztethetők. Remélhetőleg egyes, a természetből kiszorult régi tájfajták újra termesztésbe vétele a mezőgazdasági vállalkozások termelési szerkezetének diverzifikációjához is jó alapot szolgáltathat.

A tájfajták rezisztenciájuk és kiemelkedő beltartalmuk révén az ökológiai gazdálkodás fejlesztésének fontos pillérei. Az ökológiai gazdálkodás pedig egyrészt a mai vidék gazdasági, társadalmi fejlődésének fontos eszköze, másrészt, mint egészséges, preventív hatású táplálék kibocsátója, a XXI. század népegészségügyének megkerülhetetlen tényezője. A Nyíregyházi Egyetem az oktatásban, és a kutatásban is e stratégia célkitűzéseit akarja megvalósítani. Erről szól, és fog a hagyományteremtő céllal, az idén először megszervezett tudományos konferencia.

Dr. Tóth Csilla

Nyíregyházi Egyetem

Műszaki- és Agrártudományi Intézet

Irodalom

- Balázs B. - Bela Gy. - Pataki Gy.: 2004. A termesztett növények genetikai sokféleségének megőrzése Magyarországon – Intézményi közgazdaságtani elemzés, VIII. évfolyam, 1-4. szám Tavasz-Tél 74-98.
- Gill K. S.: 1989. Germplasm collections and the public plant breeder.[In: BROWN A.H.D.]
- Gyulai F.: Laki G.: 2005. Ökotáj, 35–36. sz. 87–92.
- Holly L.: 2003. Génbank és öko-gazdálkodás. [In: Biokultúra. 14 (6) 22-23.]
- Marjainé Szerényi Zs.: 2001. A természeti erőforrások pénzbeni értékelése. Közgazdasági szemle
- Simonyi B. - Varga G.: 2008. Élelmiszer-önrendelkezés - Mezőgazdaság, fenntarthatóság, demokrácia, 2008. <http://www.vedegyvet.hu/doc/eleonr.pdf>
- Szamosi CS. - Horváth L. - Szani S.: 2006. Organic utilization facilities of traditional melon and watermelon germplasm resources (abstract). Channel Final Conference, Budapest, April 5-7, 2006. FOOD – CT – 2004 – 003375 CHANNEL Abstracts.
- Dinya Z. - N. Uhrin H. - Szathmáry M. - M. Tarek, E. M.: 2009. The roles of fruits in helath protection, Integrated Systems for Agri-Food Production 2009 Nyíregyháza. 21-25.